

судово-експертної діяльності. До того ж варто зауважити, що всі різновиди професійної компетенції формуються з початку навчання у закладі вищої освіти й удосконалюються протягом всієї професійної діяльності фахівця. Підкреслюємо, що саме освітня компетентність є базовою щодо решти різновидів професійної компетентності, а це висуває підвищені вимоги до організації післядипломної освіти фахівця протягом всієї його професійної діяльності. Зазначене потребує покращення нормативно-правового механізму підготовки й підвищення кваліфікації експертів, належного матеріально-технічного забезпечення навчального процесу.

Отже, компетентність судового експерта — це набута інтегрована здатність експерта проводити експертні дослідження, що складається зі знань, навичок, умінь, практичного досвіду та його особистісних характеристик, набутих ним протягом дипломної і післядипломної освіти, а також під час здійснення судово-експертної діяльності.

Перелік джерел посилання

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970—1980) : в 11 т. Т. 4. 1973. С. 250. URL: <http://sum.in.ua/s/kompetentnistj> (дата звернення 01.08.2023).
2. Щербаковський М. Г. Компетенция и компетентность судебного эксперта. *Криміналістика и судебная экспертиза* : межведом. науч.-метод. сб. 2013. Вып. 58. Ч. 2. С. 95—104. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/d3e3dffa-b045-48ed-b4ad-ce7e61bc5c69> (дата звернення 01.08.2023).
3. Федоренко О., Шевцов С. Зміст професійної компетентності працівників експертної служби МВС України. *Військова освіта* : зб. наук. пр. 2017. № 1 (35). С. 192—199. DOI: 10.33099/2617-1783/2017-1/192-199 (дата звернення 01.08.2023).
4. Петрова І. А., Донцова О. С. Особливості формування професійної компетенції судового експерта-товарознавця. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2020. № 21. С. 165—178. DOI: 10.32353/khrife.1.2020_11 (дата звернення 01.08.2023).

Щодо суб'єктів судово-експертної діяльності

Поліна Антонюк,

канд-ка юрид. наук, доц., Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1269-6992>, e-mail: polinusla@meta.ua

Розглянуто суб'єкти судово-експертної діяльності. Наголошено на потребі розмежувати сутність і зміст судової й несудової експертизи та узгодити нормативно-правові акти, що складають законодавство України про судову експертизу.

Ключові слова: суб'єкти судово-експертної діяльності; судова експертиза; інші фахівці.

Regarding Forensic Science Services Providers

Polina Antoniuk

This article discusses the forensic science services providers, emphasizing the need to differentiate between the essence and content of forensic and non-forensic examination and to harmonize the regulatory acts that constitute Ukraine's legislative framework on forensic examinations.

Keywords: forensic science services providers; forensic examination; other professionals (non-forensic ones).

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про судову експертизу» (далі — Закон) судово-експертну діяльність в Україні здійснюють на принципах законності, незалежності, об'єктивності й повноти дослідження [1].

Принципи судово-експертної діяльності не лише задекларовані в Законі, а й закладені у визначений порядок її здійснення всіма уповноваженими суб'єктами.

У ч. 1 ст. 7 Закону визначено суб'єктів судово-експертної діяльності: державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної

форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом [1].

Далі, у ч. 2 ст. 7 Закону названо державні спеціалізовані установи, а організаційно-управлінські засади їх діяльності та науково-методичне забезпечення здійснення ними судово-експертної діяльності, відповідно до ч. 1 ст. 8 Закону, покладено на міністерства й інші державні органи, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи [1].

Згідно із ч. 3 ст. 8 Закону науково-методичне й організаційно-управлінське забезпечення діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, покладено на Міністерство юстиції України.

Водночас про інших фахівців (експертів) із відповідних галузей знань, яких також визначено як суб'єктів судово-експертної діяльності, законодавець не згадує. Натомість у ч. 5 ст. 10 Закону зазначено, що до фахівця у відповідній галузі знань, який проводить судову експертизу, застосовуються положення Закону щодо гарантій, прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, окрім відповідальності за відмову від проведення експертизи та положень розд. III Закону.

У ч. 2 ст. 9 Закону закріплено, що *«особа або орган, які призначають або замовляють судову експертизу, можуть доручити її проведення тим судовим експертам, яких внесено до державного Реєстру атестованих судових експертів, або іншим фахівцям з відповідних галузей знань, якщо інше не встановлено законом»*.

Отже, законодавець прирівнює повноваження інших фахівців (експертів) і судових експертів під час здійснення судово-експертної діяльності, окрім такої діяльності, що пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз, яку здійснюють винятково державні спеціалізовані установи (ч. 3 ст. 7 Закону).

На нашу думку, така позиція законодавця є прикладом ототожнення судової й несудової експертизи — кваліфікованого фахового дослідження будь-якого об'єкта у зв'язку зі здійсненням іншого виду суспільної діяльності, не пов'язаної з правосуддям [2, с. 63—65].

Проведений нами раніше аналіз норм Закону також виявляє [3, с. 89—91]:

- відсутність закріплених законодавцем вимог щодо кваліфікації інших фахівців (експертів) на відміну від судових експертів (як працівників державних спеціалізованих установ, так і тих, хто не є працівниками державних спеціалізованих установ);
- відсутність визначеного документа, який складають інші фахівці (експерти) за результатами своєї діяльності, і його значення для процесу доказування;
- відсутність визначеного порядку залучення таких інших фахівців (експертів) до здійснення судово-експертної діяльності;
- наявність суттєвих корупційних ризиків, пов'язаних із відсутністю визначеного суб'єкта контролю за діяльністю таких інших фахівців (експертів), їх компетенцією та компетентністю.

Випереджаючи зауваження, що таких інших фахівців (експертів) можна залучати лише до здійснення судово-експертної діяльності, не пов'язаної з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз, необхідно зазначити, що некриміналістичні експертизи є вагомою складовою кількох класів судових експертиз, необхідність у проведенні яких виникає, зокрема, і в кримінальному провадженні [4].

Водночас (окрім судової експертизи) існують інші способи використання спеціальних знань у судочинстві, наприклад, залучення спеціаліста: коли особа є фахівцем у певній галузі знань, але не атестована як судовий експерт, її можна залучити до провадження як спеціаліста з відповідним оформленням результатів такого залучення, що знайдуть своє місце в системі доказів.

Ми вважаємо, що встановлений порядок визначення суб'єктів судово-експертної діяльності спотворює сам інститут судової експертизи й порушує принцип незалежності судово-експертної діяльності.

Для відновлення довіри до інституту судової експертизи, на нашу думку, неправильно встановлювати якісь кваліфікаційні характеристики для інших фахівців (експертів) і «притосовувати» норми Закону до таких суб'єктів (як-от: унесення відомостей про таких осіб до відповідного Реєстру, визначення рівня освіти таких фахівців, обумовлення форми документа, який оформлюють за результатами їхньої діяльності, тощо).

Ми наполягаємо на необхідності розмежування змісту й сутності судової експертизи та несудової експертизи як іншого виду експертної діяльності та приведення у відповідність нормативно-правових актів України про судову експертизу.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 04.09.2023).
2. Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій : навч. посіб. Київ, 2007. 528 с.
3. Антонюк П. Є., Щербанюк Д. В. Фахівці як суб'єкти судово-експертної діяльності. *Інновації в криміналістиці та судовій експертизі* : мат-ли міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25.11.2021). Київ, 2021. С. 89—91.
4. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/508 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 04.09.2023).

Окремі тактичні основи отримання біологічних зразків особи за умови примусового їх відібрання

Андрій Антощук,

канд. юрид. наук, доц., Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-4372>, e-mail: antoshchuk2015@gmail.com

Лариса Басюк,

Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна

Із наукових позицій розглянуто окремі тактичні прийоми, які доцільно застосовувати на кожному з етапів отримання біологічних зразків особи за умови примусового їх відібрання.

Ключові слова: зразки для експертизи; біологічні зразки; тактичний прийом; примусовий порядок.

Specific Tactical Foundations for Obtaining Biological Samples from an Individual under Compulsory Collection Conditions

Andrii Antoshchuk, Larisa Basuk

From a scientific perspective, certain tactical techniques that are advisable to apply at each stage of obtaining biological samples from an individual under compulsory collection conditions are examined.

Keywords: samples for examination, biological samples, tactical technique, compulsory procedure.

Усебічне й повне застосування сучасних наукових і технічних напрацювань у практичній діяльності зі збирання, оцінювання й перевірки доказів є запорукою підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень органами досудового розслідування України та направлення до суду для ухвалення справедливих рішень. Одним із таких засобів є отримання біологічних зразків особи за умови примусового їх відібрання, процедуру якого чітко не унормовано та практикою не напрацьовано. Саме тому правоохоронні органи для отримання зразків мають використовувати